

Сергій КОШОВИЙ,
кандидат історичних наук,
головний консультант
Управління забезпечення міжпарламентських зв'язків
апарату Верховної Ради України

ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНСЬКО-ІНДОНЕЗІЙСЬКИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ СПІВПРАЦІ

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан українсько-індонезійських відносин. Проаналізовано передумови та перспективи подальшого розвитку взаємин. Приділено увагу і визначено основні шляхи та можливості поглиблення двосторонньої співпраці.

Ключові слова: Україна, Республіка Індонезія, країни Південно-Східної Азії, Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), зовнішня політика, дипломатичні відносини, безпека, регіональна співпраця.

Республіка Індонезія (*далі – PI*) є одним із важливих та перспективних партнерів України в регіоні Південно-Східної Азії (*далі – ПСА*). Це зумовлено низкою причин. Країна є однією із засновниць держав інтеграційного об'єднання Південно-Східної Азії (*далі – АСЕАН*), другою за темпами росту економікою в ПСА. Вона є найбільшою мусульманською державою світу (майже 88 % населення сповідує іслам) та четвертою за чисельністю (після КНР, Індії і США, станом на 2017 р. – 262 млн осіб). З огляду на темпи зростання населення, за кілька років тут буде понад 300 млн мешканців. Країна вигідно вирізняється своїм геополітичним положенням, є активним членом світової спільноти та бере участь у численних міжнародних об'єднаннях.

Суттєву увагу широкому спектру індонезійських питань (зовнішня політика, внутрішня політика, безпека, історія, регіональна співпраця тощо) у своїх наукових проєктах приділяють представники **англо-американської**

(Alan G. Rix, Geoffrey C. Gunn, Hendrik Meyer-Ohle, Robert H. Barnes, Ben Kiernan, Adelle Neary), **японської** (Takashi Terada, Hidehiko Kanegae, Yusuke Koizumi, Yuka Kayane), **китайської** (Liu Bing, Yang Luhui, Niu Linjie, Li Daojun, Liang Zhiming, Thang Leng Leng), **нідерландської** (Eddy van Doorslaer, Jaap van Dissel, Anne Booth, Anna Weidemann), **російської** (Л.М. Єфімова, Н.І. Хохлова, О.В. Петров, О.Ю. Другов, К.В. Кочеткова, О.Л. Петрова) історіографічних шкіл.

Дослідження різних аспектів з індонезійської тематики, зокрема й аналіз двостороннього та багатостороннього співробітництва, були предметом наукових робіт українських науковців: Є.І. Барщевський [1–4], О.В. Гаврилюк [5], Н.Д. Городня [6–9], О.М. Ляхін [10], О.В. Коломієць [11], М.М. Комарницький [12–16], І.Є. Лоссовський [17–18], В.В. Недбай [19–21], Т.В. Орлова [22], І.Є. Підберезних [23–25], А.Г. Смержевська [26–27], Я.Б. Турчин [28], С.О. Шергін [29–31] та інші.

Водночас більшість зазначених вчених розглядають особливості становлення, розвитку регіонального об'єднання країн Південно-Східної Азії, зокрема Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), приділяючи куди менше уваги самій Індонезії та її ролі в розвитку вищезазначеного міждержавного утворення, яка залишається ядром інтеграційних процесів у регіоні. Проте індонезійську проблематику формування та розвитку відносин України з цією країною ПСА лише починають досліджувати, тож вона перебуває на своєму початковому етапі. Спеціальних фундаментальних досліджень із зазначеної тематики об'єктивно бракує.

Ґрунтовними та ємними, на наш погляд, є аналітичні доповіді (2011 та 2014 рр.) експертів із Національного інституту стратегічних досліджень, у яких було проаналізовано головні напрями зовнішньополітичної діяльності Індонезії й України [32–33]. Про чільне місце РІ в системі зовнішньополітичних інтересів України наголошується в аналітичній доповіді до щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2017 році» [34].

На превеликий жаль, ми мусимо констатувати, що індонезійських фахівців з української проблематики на цей час в Індонезії немає. Оскільки українська мова, культура, історія та суміжні напрями дисциплін з української тематики поки що не викладають та не вивчають у ВНЗ Індонезії. Поодинокі публікації спорадично представлені в національних ЗМІ з фокусом уваги на розвиток економічної та гуманітарної взаємодії сторін. Проте вони не мають системного характеру. З огляду на це в публікації було використано поточну інформацію з веб-сайтів інформаційних агентств та періодичних видань, яка дозволяє здійснювати аналіз динаміки розвитку із широкого спектра проблематики сучасної Індонезії, зокрема й двосторонньої співпраці. Мова йде про щоденні англомовні версії газет країни –

«The Jakarta Post» [35], «Republika Online» [36] та інформаційне агентство «Антара» [37]. Серед досліджень економічного спрямування особливої уваги заслуговує публікація 2018 р. Азійського банку розвитку [38] з поточними даними розвитку економіки Індонезії та прогнозними оцінками на найближчу перспективу.

Дослідження особливостей розвитку взаємодії України та Індонезії потребує висвітлення загальних даних про країну на поточному етапі. Важливо зазначити, що розмір ВВП Індонезії в доларовому еквіваленті посідає 16-те місце у світі та на I квартал 2018 року становить 1,015 трлн дол. США. Золотовалютний резерв країни сягає 122,9 млрд дол. США (21-ше місце у світі). Золотий резерв РІ – 80 тонн (38-ме місце у світі). Індонезія разом з Індією та КНР продовжує демонструвати економічне зростання, залишаючись найпотужнішою економікою в Південно-Східній Азії. У 2015–2017 рр. темпи розвитку індонезійської економіки сягнули 4,8–5,0% (тривале зростання з 2009 р.), а за прогнозами на 2018 рр. становитиме 5,1–5,3% відповідно. Країна прагне стати в найближчий час економічним великогоавиком, докладаючи для цього багато зусиль. Чимало експертів вважають, що Індонезія до 2030 року стане однією із семи найпотужніших економік світу. Аналітики та експерти впливових міжнародних інвестиційних компаній регулярно включають Індонезію до потенційних економічних моделей (проектів) майбутнього, чиї національні економіки мають найкращі шанси перетворитися в найближчій перспективі на локомотиви міжнародної системи економічних відносин XXI ст. Прогнозно-аналітичні дослідження іноземних авторів та економічних експертів (Rodrigo A. Chaves, Andrew Tilton, Julian Smith, Karlis Salna, Frederico Gil Sander) демонструють, що й у подальші роки темпи зростання Індонезії зберуться. Так, зокрема, інвестиційна компанія «Goldman Sachs» зарахувала РІ до переліку індустриальних держав із рівнем прибутку національної економіки вище середнього, до переліку «*Наступних [розвинутих] 11 країн*» («Next 11»), Pricewaterhouse Coopers до «*Сімки нових центрів зростання*» («E-7» / Emerging 7), журнал «Economist» змодельював своє утворення, взявши за аббревіатуру перші букви назви країн («Civets» – Colombia, Indonesia, Vietnam, Turkey, South Africa). У 2011 році фахівцями американської транснаціональної банківської та фінансової корпорації Citigroup Індонезію було внесено до групи країн під назвою «*Глобальні країни, що генерують зростання*» («3-G» / Global Growth Generating countries).

Основу економіки країни й надалі становить *промисловість* (майже 43% ВВП, базовими галузями промисловості залишаються видобуток нафти і природного газу, виробництво добрив, електроніка, текстильне виробництво, цементна та харчова промисловості, машинобудування), *сектор послуг* (майже 44% ВВП, здебільшого завдяки туризму) та *сільське госпо-*

дарство (13% ВВП, основними агропромисловими продуктами є виробництво рису, какао, чаю, кави, пальмової олії, каучуку, арахісу, спецій та інші. Експорт товарів цієї групи належить до базисних плантаційних товарів тощо, які забезпечують основні валютні надходження серед галузей нафтового сектора). Пріоритетом розвитку Індонезії залишаються інвестиції в інфраструктурні проекти та туристичну галузь.

Актуальні пріоритети зовнішньої та безпекової політики Індонезії

Чітко сформульовані цілі індонезійської зовнішньої політики щодо оборони й безпеки, міжнародного розвитку й торгівлі, міжнародної співпраці та дипломатії визначають принципову модель відносин, яку Індонезія реалізує зі своїми сусідами, а також з іншими державами в межах міжнародних організацій, учасником яких вона є. Серед таких міжнародних структур – організація Азійсько-Тихоокеанської економічної співпраці (АТЕС), Саміт країн Східної Азії, Форум «Азія-Європа» (АСЕМ), Група 15 (G-15, «Рух неприєднання»), Регіональний форум АСЕАН із питань миру та безпеки (АРФ), Організація співпраці «Південь-Південь», входить до країн «Великої двадцятки», Групи 77 (G-77 або «Групи сімдесяти семи»), Азійського банку інфраструктурних інвестицій, Організації ісламського співробітництва тощо. Загалом Індонезія є учасником понад 70 міжнародних організацій.

Від часу коли Президентом РІ став Джоко Відодо (початок повноважень із 20 жовтня 2014 р.), зовнішньополітичний курс країни було вписано до парадигми *«тисяча друзів, нуль ворогів»*, яка була сформована в добу його попередника Сусіло Бамбанг Юдхойоно, правління якого асоціюють зі стабільністю й економічним зростанням країни. Варто нагадати, що 20 жовтня 2014 р. відбулася інавгурація представника нової хвилі політиків, новообраного президента Індонезії (сьомий за ліком) Дж. Відодо, більш відомого як Джокові (набрав 53,15% голосів виборців). Виборчий мандат забезпечив Джокові п'ять років для здійснення реформ, які він ініціював, особливо в інфраструктурній сфері.

В останньому опитуванні Індо Барометр (Indo Barometer) [39], науково-дослідницької установи, що займається, передусім, виборчими дослідженнями в Індонезії, зазначається, що загалом 48,8 відсотка респондентів вказали, що вони голосуватимуть за чинного президента Дж. Відодо, у разі якби вибори відбувалися зараз. Суттєво відстає від нього в рейтингу голова партії «Геріндра» («Рух за велику Індонезію», Partai Gerakan Indonesia Raya, «Gerindra») Прабово Субіанто з 22,3% голосів респондентів. Аналогічна різниця в симпатіях індонезійських виборців підтверджується також останніми опитуваннями моніторингової компанії Poltracking Indonesia [40], у якому Джокові може розраховувати на 57,6

відсотка голосів підтримки, тоді як 33,7% вказали, що вони будуть голосувати за Субіанто як президента на період 2019–2024 років. Зазначається, що на цей момент не простежується активність інших кандидатів, які могли б приєднатися до виборчих перегонів за посаду президента на виборах 2019 року.

Принаймні 60% респондентів заявили, що вони задоволені тим, що зробив президент і його адміністрація за майже чотири роки перебування у владі. Як наслідок, у нових політико-модернізаційних умовах формуються й нові погляди на власну зовнішню політику.

Тож зовнішня політика президента Дж. Відодо характеризується прагненням відігравати більшу роль в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Головним показником цього стала його передвиборча програма, у якій було зроблено акцент на зміцнення країни, як *«глобальної морської осі»*, що має сприяти тіснішому зв'язку між Тихим та Індійським океанами та потенційно допомагає перетворенню держави на головного гравця в забезпеченні стабільності в цьому регіоні. Для досягнення цієї цілі керівництво Індонезії прагне збільшити морський потенціал країни для гарантування безпеки в таких стратегічних ділянках Індійського океану, як Малаккська, Зондська та Ломбоцька протоки. Визначальним документом щодо зовнішньої політики Індонезії, яку країна реалізує з 2014 р., є концепція *«Дипломатії Індонезійського морського валу»* (*«Diplomasi Poros Maritim Indonesia»*) [41]. Бажання Індонезії використати як свій статус середньої держави, так і роль морських шляхів, свідчить про суттєві зміни зовнішньополітичного курсу країни, що має й матиме подальший вплив на відносини з іншими країнами регіону. Основне завдання, яке ставить перед собою команда Дж. Відодо, полягає в оновленні політичної, економічної та культурної ідентичності Індонезії не лише як країни-архіпелагу, а й як морської держави. Водночас індонезійське керівництво прагне дотримуватися давнього принципу *«вільної та активної»* зовнішньої політики. Очевидним є те, що ця концепція спрямована на всеохопне використання стратегічного розташування Індонезії між Індійським та Тихим океанами.

Водночас керівництво країни наголошує на важливості так званої програми *«Дев'ять пріоритетних завдань»* (*«Nawa Cita»*) [42], презентованої громадськості в межах президентської виборчої кампанії чинного глави держави Дж. Відодо. Відповідно до програми одним із дев'яти завдань порядку денного є створення надійної національної інфраструктури безпеки та оборони країни через цілковиту модернізацію застарілого військового індонезійського обладнання, закупівлі новітніх зразків озброєння та зміцнення ролі власної оборонної промисловості.

Індонезія відіграє щораз більшу роль у міжнародних справах та намагається чітко дотримуватися принципів Статуту ООН. Вона неухильно

наголошує на особливій важливості дотримання принципу невтручання у внутрішні справи країн, насамперед у контексті регіональних відносин. Послідовно обстоюючи свої економічні інтереси, Індонезія підтримує дуже активні та взаємовигідні стосунки зі США, Японією, Сінгапуром, державами Європи (особливо Нідерландами), які для неї залишаються головними джерелами зовнішніх інвестицій та нових технологій.

Взаємодія з Китаєм є також важливою частиною зовнішньої політики РІ. Відносини між Індонезією і КНР мають статус «всеохопного стратегічного партнерства» (угода «Comprehensive Strategic Partnership», від жовтня 2013 р.). За останні п'ять років сторони реалізували понад 3000 різноманітних проектів. КНР зараз є найбільшим торговельним партнером Південно-Східної Азії та її третім за величиною іноземним інвестором після Сінгапуру та Японії. За словами Джаухарі Оратмангуна (Djauhari Oratmangun), новопризначеного посла РІ в Китаї та Монголії (20 червня 2018 року вручив Вірчі грамоти голові КНР Сі Цзіньпіну), Індонезія зосередиться на інвестиціях та посиленні торгівлі з Китаєм.

До слова, у 2017 р. Індонезію відвідало майже 2,3 млн туристів із Китаю та Гонконгу. Тим часом у КНР нині навчається 14,7 тис. індонезійських студентів, які допомагають підтримувати добрі відносини між двома країнами.

Під час недавнього офіційного візиту (7–9 травня 2018 р.) Голови Держради КНР Лі Кецяна в Індонезію китайський прем'єр-міністр погодився збільшити імпорт індонезійської пальмової олії до 500 тис. тонн на рік. У 2017 р. Індонезія експортувала 3,73 млн т неочищеної пальмової олії до Китаю, що на 16% більше у порівнянні з 2016 роком. Голова уряду КНР також погодився відкрити ринок Китаю для низки тропічних фруктів з Індонезії, зокрема й мангостана, манго та дуріана.

Індонезія прагне до обговорення питань залучення потенційних інвестицій із КНР до Північної Суматри, Північного Калімантану, Північного Сулавесі та Балі в розмірі 64 млрд дол. США відповідно до ініціативи китайського керівництва «Пояс і шлях». Водночас Китай активно сприяє залученню Індонезії до реалізації власної глобальної стратегії, зокрема її морської частини.

Проблемами, які спричиняють серйозну стурбованість Індонезії, є міжнародний тероризм, особливо ісламський, розповсюдження зброї масового знищення, невирішені територіальні суперечки між країнами регіону та мілітаризація Південно-Китайського моря.

Найбільш актуальним питанням для безпекового співробітництва залишається ситуація довкола Південно-Китайського моря й наявних спірних територій. Позиція Пекіна і Джакарти з цього питання полягає в тому, щоби вирішити наявні суперечки на основі переговорів політико-дипло-

матичними методами. Крім того, у 2010 році Пекін долучився до одного з «асеаноцентричних» безпекових форматів – зустріч міністрів оборони держав АСЕАН і восьми країн-партнерів (Австралія, Індія, Японія, Нова Зеландія, Республіка Корея, КНР, РФ і США) щодо діалогу (ASEAN Defence Ministers' Meeting, ADMM-Plus).

За умов геополітичної ситуації, яка склалася у світі та в Азійському регіоні в результаті динамічних змін зовнішнього та безпекового середовища, формування конкурентних регіональних економічних структур, Індонезія дедалі більше уваги приділяє поглибленню співпраці в межах АСЕАН, вважаючи, що ця потужна та успішна регіональна структура є не лише економічним важелем розвитку регіону, а і стратегічним та безпековим імперативом.

Офіційна зовнішньополітична позиція Індонезії полягає в тому, що ширша регіональна співпраця сприяє економічному зростанню й забезпеченню регіонального миру та безпеки. Водночас зусилля індонезійського керівництва спрямовані на перетворення країни на впливового геополітичного гравця на глобальному рівні.

Роль Індонезії в АСЕАН

Індонезія є важливою країною не лише з огляду на величезний потенціал її ринку, а й у зв'язку з неабиякою її роллю в Південно-Східній Азії. Підтвердженням цьому є статус Джакарти як дипломатичної столиці АСЕАН. Будучи визнаним лідером Асоціації країн Південно-Східної Азії, Індонезія приділяє серйозну увагу розвитку тісної співпраці в межах цього об'єднання та й далі проводить активну політику на подальше зміцнення позицій політико-безпекової спільноти АСЕАН. Окрім того, Індонезія активно очолює процес розробки норм і створення інститутів цього утворення, бере активну посередницьку участь у вирішенні суперечок і криз.

На субрегіональному рівні зусилля країни спрямовуються на реалізацію потенційних переваг концепції так званих «трикутників зростання»: «Індонезія–Малайзія–Таїланд» (*Indonesia–Malaysia–Thailand Growth Triangle, IMT-GT*) й «Індонезія–Малайзія–Сінгапур» (*Indonesia–Malaysia–Singapore Growth Triangle, IMS-GT*) та низки інших економічних форматів на локальному рівні.

З огляду на економічний інтерес і важливість підтримання зв'язків із партнерами цього регіону та з огляду на відкриття 2013 року представництва України при Секретаріаті АСЕАН, простежується налаштованість української сторони щодо налагодження співпраці з цим об'єднанням, насамперед у торговельно-економічній площині, залучення України до реалізації низки регіональних проектів, а також набуття Україною статусу спостерігача в АСЕАН.

Зауважимо, що конкретні заходи з інституалізації відносин між Україною та АСЕАН нададуть суттєвого імпульсу розвитку політико-безпекової, торговельно-економічної та гуманітарної співпраці між сторонами.

Згідно зі статистичними даними, торік сукупний ВВП АСЕАН становив 2,761 трлн дол. США [43], а до 2020 року може сягнути 4 трлн дол. США, отже, економіка АСЕАН стане сьомою економікою на глобальній мапі. В останні роки країни АСЕАН докладають спільних зусиль на шляху створення єдиного ринку праці та митного простору.

Політичний складник двосторонньої співпраці між Україною та Індонезією

Сьогоднішня ситуація в Індонезії визначається насамперед стабільністю економічного та політичного життя країни при стійких темпах зростання. Історія двосторонніх відносин між Індонезією та Україною налічує понад 25 років. За цей час відбулися два державних візити глав Української держави до Джакарти (1996 та 2016 рр.), три візити високого рівня парламентських делегацій Індонезії до Києва (2013 та 2017 рр.) та низка інших важливих візитів. У відносинах двох країн відсутні суперечності політичного характеру, здебільшого питання світової політики та міжнародного розвитку фактично або потенційно займають близькі позиції. Це створює широкі можливості для тіснішої співпраці на міжнародному рівні.

Україна зацікавлена в розвитку політичного діалогу та всебічного економічного співробітництва з РІ, яка є одним із найбільш перспективних економічних партнерів у ПСА. Серпневий візит 2016 р. Президента України П. Порошенка до Індонезії став підтвердженням інтересу України до поглиблення співпраці з нею. Проведені зустрічі засвідчили готовність сторін поліпшувати взаємини між державами та сприяти подальшому пошуку шляхів підвищення ефективності співпраці.

У зв'язку з цим, перший візит вищого керівництва Індонезії до України важливий не лише з огляду на необхідність підтримання інтенсивності контактів на найвищому рівні, але й як сигнал індонезійській політичній еліті та підприємцям про те, що співпраця з Україною має підтримку на найвищому рівні. Це також нагода задати напрям і тональність взаємодії на двосторонньому рівні на подальше майбутнє.

У жовтні 2015 року в Парламенті РІ створено Групу дружби «Україна–Індонезія». У грудні 2015 р. – Групу Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Індонезією, яка сьогодні налічує 10 осіб.

У 2017 р. відбулося чотири візити в Україну парламентських делегацій Індонезії. За першу половину 2018-го вже відбулося чотири візити представників Національної Консультативної Асамблеї Республіки Індонезія. Варто звернути увагу на необхідність подальшого поглиблення парла-

ментського складника українсько-індонезійських відносин шляхом організації візитів на найвищому парламентському рівні, міжпарламентських груп дружби, удосконалення взаємодії між нашими постійними делегаціями в межах міжпарламентських асамблей та різних міжнародних майданчиків із метою отримання підтримки індонезійської сторони щодо міжнародного моніторингу ситуації й захисту прав людини на окупованих територіях АР Крим і Донбасу, а також їх деокупації. Корисним є сприяння залученню Міністерством закордонних справ України індонезійських релігійних мусульманських організацій до процесу моніторингу та координації дій щодо порушення прав людини в Криму та на Сході України.

Наступним важливим кроком із поглиблення міжпарламентських взаємин має стати перший візит української сторони до Індонезії на найвищому парламентському рівні.

Позиція офіційної Джакарти щодо російської агресії проти України

Офіційна позиція Індонезії щодо конфлікту на Сході України сьогодні є такою – країна беззастережно підтримує суверенітет та територіальну цілісність України. Характерно, що Джакарта категорично засуджує анексію Криму Російською Федерацією на порушення міжнародного права.

Водночас серед експертної спільноти Індонезії побутує думка про необхідність врахування відносин із РФ в економічній сфері та особливо у сфері ВТС. Також активно триває діалог щодо можливості приєднання Індонезії до Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) у формі створення ЗВТ між сторонами. Зазначимо, що товарообіг між РФ та Індонезією у 2017 р. був зафіксований на рівні 3,27 млрд дол. США (зростання на рівні 25,12% порівняно з 2016 р.). Проте очікується, що зростання у 2018 році дещо сповільниться через низку причин. За останніх три роки міністри закордонних справ РФ та Індонезії провели щонайменше чотири зустрічі (2015 р. в Куала-Лумпурі, 2016 в Сочі, 2017 в Джакарті, 2018 р. в Москві), включно з першим офіційним візитом глави зовнішньополітичного відомства РФ до Джакарти в серпні 2017 р., у межах якого було підписано документ «План консультацій між Міністерством закордонних справ Індонезії та Міністерством закордонних справ РФ на період 2017–2019 рр.», який передбачає проведення діалогу та консультацій із регіональних та глобальних питань, також початок обговорення зміцнення партнерства між двома сторонами через виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства. Не менш важливим у цьому контексті є те, що РФ у серпні 2017 року відкрила своє представництво в АСЕАН у столиці Індонезії. Також у другій половині 2018-го очікують на візит російського Президента до Джакарти.

Співпраця України та Індонезії в межах міжнародних організацій

Політичне керівництво Індонезії поділяє позицію, що ООН має ефективно працювати для забезпечення справедливого та безстороннього розв'язання проблем глобального розвитку, миру та безпеки, міжнародних кризових ситуацій, недопущення порушення положень свого Статуту і принципів міжнародного права. Водночас, за словами Президента Індонезії, з якими він звернувся до учасників Азійсько-Африканської конференції у 2015 році з нагоди 60-річчя Бандунзької конференції (PI) [44], нагальною є необхідність проведення радикальної реформи міжнародних інституцій, а саме ООН, Міжнародного валютного фонду та Світового банку.

Варто зауважити, що українсько-індонезійське співробітництво в межах міжнародних організацій, насамперед ООН, характеризується високим рівнем взаємодії з питань виборів до керівних та допоміжних органів, функційних комісій системи ООН. У 2016 р. Індонезія розпочала свою виборчу кампанію щодо обрання до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН (РБ ООН) на термін 2019–2020 рр. 8 червня 2018 р. під час голосування на засіданні Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку її було вчетверте обрано непостійним членом ООН на вказаний період. На цьому шляху Індонезія «змагалася» з Мальдівською Республікою за право єдиного представницького місця від регіону АТР у РБ ООН.

Україна під час виборів непостійних членів РБ ООН у червні 2018 року, як і було домовлено сторонами, підтримала кандидатуру Індонезії. З огляду на це представники PI висловили зацікавленість у набутому Україною досвіді в подібному статусі для пошуку найбільш збалансованих та ефективних механізмів вирішення глобальних викликів сучасності.

Механізми двосторонньої співпраці

За інформацією МЗС України, на червень 2018 року правову основу українсько-індонезійського торговельно-економічного співробітництва становлять понад два десятки документів, які охоплюють провідні сфери взаємодії. Сьогодні створено два механізми для розвитку міждержавної співпраці. Перший із них – це *Міжурядова індонезійсько-українська комісія з економічної та технічної співпраці* (2005 р. – перше засідання, 2009 і 2018 рр. – друге та третє засідання відповідно), яка розробляє, оцінює та досліджує шляхи просування двосторонніх відносин та співпраці в галузі економіки, торгівлі, інвестицій, стандартизації, малого та середнього бізнесу, промисловості, транспорту, сільського господарства, наукового та технічного співробітництва та туризму та, звичайно, на її засіданнях відбувається обмін думками на поточний стан національних економік та інше.

Другий механізм – це *двосторонні консультації*, які проходять із певною регулярністю для обговорення питань розвитку співробітництва в

політичній сфері та поточних політичних питань між Індонезією та Україною. Останні консультації відбулися на початку 2018 р. в межах проведення Третього засідання Міжурядової українсько-індонезійської комісії з економічного та технічного співробітництва.

Економічна співпраця

За даними Державної служби статистики України, за підсумками 2017 року загальний обсяг торгівлі товарами між Україною та Індонезією становив 657,9 млн дол. США. Зокрема, експорт – 397,3 млн дол. США (збільшення на 11%), а імпорт – 260,6 млн дол. США (збільшення на майже 10%) [45].

Відповідно до переліку перспективних країн для розвитку українського експорту (за винятком ЄС) щодо реалізації Експортної стратегії України та класифікації Міністерства економічного розвитку й торгівлі України, Індонезія – це великий ринок (16-те місце у світі), який швидко зростає в абсолютному вимірі (6-та позиція у світі), займав 2-ге місце за рівнем середнього зростання експорту товарів упродовж 2014–2017 рр., посідає 6-те місце за потенціалом споживання харчових продуктів, входить у ТОП-30 за рівнем відповідності структури українського експорту до його імпорту (29-та позиція).

Для Індонезії Україна є другим за обсягом торговельним партнером у Центральній та Східній Європі та великим ринком для пальмової та кокосової олій.

Під час візиту Президента України П. Порошенка до Індонезії в серпні 2016 року було домовлено про початок консультацій щодо зони вільної торгівлі між країнами, мета якої – заохочування різноманітних інвестиційних проектів. У цьому контексті дуже важливо, щоби сторони працювали над створенням більших можливостей та переваг для бізнесу в межах майбутньої ЗВТ. Також варто пам'ятати про чинник РФ, яка за останні роки суттєво наростила свою присутність як у цій країні, так і в регіоні АСЕАН загалом. На недавньому Третьому саміті Росія–АСЕАН (19–20 червня 2016 р.), що відбувся в Сочі на найвищому рівні, йшлося про перспективу створення ЗВТ «Росія–АСЕАН». Зрозуміло, що реалізувати ці плани швидко не вдасться, адже є чимало геополітичних ризиків і певних розбіжностей серед членів АСЕАН. Водночас, варто визнати, що експортні можливості РФ конкуруватимуть з українськими у сферах авіабудування, ВТС та АПК.

Важливим кроком на цьому шляху стало б декларування в межах контактів високого рівня інтересу до істотного поглиблення торгово-економічної співпраці з Індонезією та формулювання певних цілей такої співпраці, зокрема планованих рівнів товарообігу. З боку Індонезії – отримання офіційної підтримки прагнень України до поглиблення економічної співпраці

та швидкого проходження переговорного процесу щодо майбутньої ЗВТ. Також треба мати на увазі те, що Республіка Індонезія має твердий намір та налаштованість посилити співпрацю у сферах машинобудування, сільсько-го господарства, медицини та туризму з партнерами з України.

Експортними товарами з Індонезії в Україну є переважно жири та олії (пальмова олія – 75% усього імпорту), продукти хімічної галузі (органічні хімічні сполуки, полімерні матеріали, пластмаса), харчові продукти (кава, чай та спеції, риба та морепродукти), папір та картон, меблі, продукція електронного машинобудування, легкої промисловості. А з України Індонезія імпортує здебільшого чорні метали (більше половини всього експорту), сільськогосподарську продукцію (борошно, крупи, зерно, інша с/г номенклатура). Водночас потенційні можливості торговельно-економічних відносин між двома країнами задіяні не повністю і про це регулярно констатують обидві сторони.

Ситуація щодо розвитку українського експорту ускладнюється тим, що індонезійським урядом час від часу вводиться додаткове мито на імпорт гарячекатаного металу, що мають сплачувати основні постачальники металургійної продукції, зокрема й Україна. Подібна практика була щодо імпорту пшеничного борошна з України. Знову ж, питання такого штибу необхідно врахувати та врегулювати в межах майбутньої ЗВТ.

Перспективними галузями українсько-індонезійського співробітництва вважаються проектування, будівництво, реконструкція та модернізація енергетичних, видобувних, нафтопереробних підприємств, розробка та будівництво нафто- і газопроводів, проведення геологорозвідувальних робіт, будівництво морських портів, взаємодія у сфері дослідження, мирного використання космосу, військово-технічна співпраця, постачання і ремонт військової техніки та озброєння, а також передавання технології їх виготовлення; торговельне судноплавство, обмін технологіями, транспорт, туризм. Великий потенціал співпраці є у фармацевтичному секторі.

Не менш привабливо і вкрай перспективно має вигляд співпраця у сфері авіабудування та постачання в Індонезію літаків «Антонов». Варто нагадати, що географічно Індонезія – це територія численних островів із розвинутою мережею бюджетних авіаперевізників, яким потрібні сотні нових літаків. Для українського авіапрому країни Південно-Східної Азії можуть стати найбільшим споживачем ринку цивільної авіації. Галузь авіаційного виробництва є одним із прикладів нерозкритого потенціалу, який може приносити користь Індонезії та Україні в економічних зв'язках.

Для України ринок Азійсько-Тихоокеанського регіону надзвичайно перспективний з економічного погляду. Нині АТР перетворилася на «майстерню» світу, там потужно зростає промислове виробництво. Цей регіон належить до ємних ринків збуту. В Індонезії стрімко зростає середній клас.

Так, згідно з даними експертів, сьогодні на цьому ринку працює майже 50 млн осіб, а вже у 2030 році їхня кількість становитиме до 135 млн осіб.

Широкі можливості відкриває співпраця у сфері сільського господарства, яка може стати магістральним напрямом об'єднання спільних зусиль, особливо після підписання у 2016 році Меморандуму про співробітництво у сфері сільського господарства між профільними відомствами сторін. Варто зазначити, що українські компанії зацікавлені в нарощуванні постачання збіжжя, пшеничного борошна, сільськогосподарської та харчової продукції, ветеринарних препаратів з України в Індонезію. Щороку Україна може експортувати в Індонезію мільйон тонн зерна. На сьогодні пшениця в цій країні не вирощується, а вся мука виробляється виключно з імпортової сировини. Крім того, Індонезія імпортує велику кількість сої, 60% якої припадає на США, інші дві найбільші країни-імпортери сої до Індонезії – Бразилія та Аргентина.

Підписану Угоду про співробітництво між ТПП України та ТПП Республіки Індонезія (2009 р.) варто наповнити змістом домовленостей та активніше на практиці реалізовувати можливості сторін. До чинників, що стримують розвиток двосторонньої торгівлі, належать торгівля за допомогою третіх країн, відсутність прямого транспортного сполучення, перешкоди процедурного характеру, брак поінформованості ділових кіл про потенційні можливості один одного. Цей механізм підприємцям України та Індонезії ще належить запровадити в дію.

Без сумніву, ідея створення Українсько-індонезійської ділової асоціації, яка була підтримана індонезійською стороною, сприятиме налагодженню безпосередніх контактів між представниками бізнесу двох країн. Варто також враховувати наявний досвід країн пострадянського простору (Білорусь, Казахстан, Узбекистан), які в різних формах активно розвивають відносини з Індонезією на двосторонньому рівні та у форматі співпраці з АСЕАН. З огляду на вищезазначене та для формування й реалізації послідовної політики передбачуваного курсу щодо Республіки Індонезія видається доцільною розробка Кабінетом Міністрів України проекту Комплексної програми взаємодії та забезпечення в подальшому її виконання.

Після затвердження у встановленому порядку основних напрямів Кабінету Міністрів України доцільно затвердити план реалізації Комплексної програми та контроль за її виконанням.

Науково-технічна сфера

У сфері українсько-індонезійського науково-технічного співробітництва останнім часом зростає кількість двосторонніх візитів на експертному рівні, під час яких опрацьовувалися можливості щодо подальшого розвитку вже започаткованої взаємодії, а також налагодження нових

взаємовигідних контактів у машинобудуванні, енергетиці, нафтогазовій промисловості, в авіаційній, хімічній, нафтохімічній галузях.

Завдяки Рамковій угоді про співробітництво у сфері дослідження та використання космічного простору, яка набрала чинності на початку 2011 року, Україна та Індонезія реалізують перспективні напрями у сфері фундаментальної космічної науки, розробки і виробництва супутників для наукових та комерційних цілей, проведення спільних науково-дослідницьких робіт, конструювання, виробництво, запуски, управління і використання ракет-носіїв, супутників та інших космічних систем. З огляду на це необхідність подальшої співпраці між Національним космічним агентством України й Національним агентством Індонезії з питань аеронавтики та космосу має надзвичайно перспективний вигляд.

Гуманітарна сфера

Що стосується співпраці в гуманітарній сфері, то можна зазначити, що Україна долучилася до програми стипендій «Дармасісва» («Darmasiswa»), (спільний проект Міністерства освіти та МЗС Республіки Індонезії) для заохочення вивчення індонезійської мови, музики, культури та традицій студентами з країн із якими встановлені дипломатичні відносини. Проте кількість українських студентів ще незначна: за період 2009–2012 рр. вона становила 35 студентів з України, на сьогодні (2017/2018 академічний рік) у вищих навчальних закладах Індонезії навчалося 17 студентів (частина з них вчиться на магістерських програмах, зокрема троє українців здобули стипендію уряду РІ в липні 2018 р. за програмою «Kemitraan Negara Berkembang» для навчання в кращих університетах Індонезії за різними освітніми напрямами) і тут варто дослухатися до індонезійських побажань щодо збільшення кількості учасників з українського боку в згаданій програмі.

У 2015–2017 рр. між ВНЗ України та Індонезії було укладено п'ять меморандумів про взаєморозуміння, які зараз перебувають на початковій стадії реалізації. Важливо звернути увагу, що дії зазначених угод сприятимуть поглибленню студентських, наукових і між людських контактів. Для вивчення мови та культури Індонезії в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (на сьогодні єдиний ВНЗ України, партнером якого є провідний вищий навчальний заклад – «Університет Індонезія» / Universitas Indonesia) 2015 року було започатковано викладання індонезійської мови та розпочато підготовку фахівців з індонезійської мови (щороку виділяється 8 місць за кошт українського бюджету). Загалом кількість українських студентів, які вивчали індонезійську мову та відвідували РІ, налічує майже 120 осіб. Доцільною видається пропозиція започаткувати курс вивчення української мови та культури в одному з ВНЗ Індонезії, згодом поширивши цю практику на інші індонезійські виші.

У межах взаємодії регіонів, міст багатьох країн світу функціонують активні робочі контакти між господарюючими суб'єктами, формуються міжрегіональні ринки, розв'язуються проблеми підвищення ефективності національних економік. Договірно-правова база українсько-індонезійської міжрегіональної співпраці налічує лише 1 документ, який регламентує встановлення дружніх та побратимських зв'язків на рівні область-провінція, місто-місто. У червні 2007 року було підписано Угоду про співробітництво між столицями, містами-побратимами Києвом та Джакартою (лист про наміри був підписаний у травні 2005 р.). Водночас із метою реалізації економічного потенціалу та гуманітарного міжрегіонального співробітництва індонезійська сторона, особливо після візиту Президента України до РІ у 2016 році, активно пропонує партнерство українським містам. Так, зокрема, у 2017–2018 рр. відбулися зустрічі Надзвичайного і Повноважного Посла Республіки Індонезія в Україні Юдді Кріснанді в меріях міст Кременчук, Харків (потенційний партнер м. Бандунг або Сурабая), Запоріжжя, Львів (можливе місто-побратим Джок'якарта). У 2011 році мала бути підписана Угода про співробітництво між провінцією Західна Ява та Житомирською областю. Також до анексії півострова Російською Федерацією адміністрація АР Крим планувала започаткувати партнерські відносини та міжрегіональну взаємодію з індонезійським островом Балі в галузі економіки, туризму, культури, освіти, спорту та охорони здоров'я.

Варто зазначити, що практика святкування Днів Індонезії доволі поширена у світі, тому проведення таких заходів у містах України неодмінно слугувало б для розкриття потенціалу сторін у різних сферах та знайомству з культурою та традиціями РІ.

Суттєві перспективи співпраці сторін має сфера туризму. У 2016 році індонезійською стороною в межах візової лібералізації було запроваджено безвізовий режим для громадян України для короткотермінових візитів (не більше 30 днів для туризму, здійснення обмінів у галузі мистецтва й культури, проведення лекцій та семінарів, бізнес тощо), водночас запровадження Україною практики «віз після прибуття» (2017 р.) та «електронних віз» (2018 р.) неодмінно сприятиме розвитку двосторонніх зв'язків у цій галузі.

Безперечно, що запровадження регулярного прямого авіарейсу Київ–Джакарта–Київ також збільшить потік українських та індонезійських відвідувачів. Головні надії на появу прямих регулярних рейсів між двома країнами покладаємо на національних перевізників – авіакомпанії МАУ і Garuda Indonesia. Проте для запровадження регулярних прямих авіарейсів мають сформуватися належні економічні підвалини та відповідний пасажиропотік.

Від часу перебування на посаді очільника індонезійської держави Дж. Відодо ним було ініційовано комплексну стратегію, метою якої є популяризація десяти нових пріоритетних туристичних місць «нових Балі» (10 Destinasi «Bali Baru», розвиток інфраструктури острова Суматра на заході РІ та провінції Північна Малуку на сході), виходячи з позитивної практики, яка допомогла стати острову Балі найвпізнаванішою туристичною окрасою Індонезії у світі. Доречно зауважити, що у 2017 році Індонезію відвідали 14 млн іноземних туристів (громадяни КНР, країн Близького Сходу, Австралії, Сінгапуру, США, Японії, Індії, країн Європи). У найближчих планах урядовців РІ в рамках реалізації чинного Стратегічного 5-річного плану у сфері туризму – довести цей показник до 20 млн туристів у 2019 році. Очікується, що за цим планом внесок туризму в економіку підвищиться до 7,5% до 2019 р. з 4,5 відсотків у 2016-му. Варто зауважити, що за даними Всесвітньої туристичної організації ООН вклад туризму у світовий ВВП становить 10%, а кількість робочих місць, прямо або опосередковано причетних до сфери туризму – 11%. За словами Посла РІ в Україні Юдді Кріснанді, туристи з України посідають другу за кількістю позицію з регіону Східної Європи після РФ. На сьогодні це близько 8,5 тис. українських відвідувачів щороку. Для порівняння, кількість громадян РФ, які відвідали РІ у 2017 р. становила 110 тис. туристів, за першу половину 2018 р. – майже 69 тис. осіб.

Таким чином, розбудова взаємовигідних відносин із країнами АТР, передусім із державами Східної та Південно-Східної Азії, має стати одним зі стратегічних зовнішньополітичних пріоритетів України. Для нашої держави важлива позитивна динаміка у відносинах не лише з традиційними «глобальними гравцями», а й із новими світовими та регіональними лідерами. Саме тому на порядок денний виходить пошук нових підходів у відносинах із Республікою Індонезія та успішне просування власних інтересів держави як у регіоні АТР загалом, так і в ПСА зокрема.

Важливим завданням і для Києва, і для Джакарти залишається створення умов для забезпечення стабільності нинішнього характеру двостороннього співробітництва, особливо в торговельній сфері. Своєчасним кроком на цьому шляху стало б декларування в рамках контактів на високому рівні інтересу до істотного поглиблення торгово-економічної співпраці з Індонезією та формулювання певних цілей такої співпраці, зокрема планованих рівнів товарообігу.

Корисним можна вважати створення консультативного механізму щодо розвитку українського енергетичного сектора та енергетичної співпраці між відповідними українськими та індонезійськими міністерствами й державними структурами відповідного профільного спрямування.

Україні варто лобювати проекти з надання українськими підприємствами підрядних/субпідрядних послуг для реалізації різноманітних інфраструктурних об'єктів на території Індонезії, зважаючи на оголошені та ті, що вже реалізуються, плани будівництва 25 морських портів у РІ та інших інфраструктурних проєктів.

Складність безпекових процесів у регіоні ПСА й загалом у світі зумовлює необхідність проведення регулярних двосторонніх політичних консультацій щодо актуальних питань сьогодення, зокрема подальшої підтримки в протидії російській агресії, відновленні миру й територіальної цілісності України. Окрема увага України має бути зосереджена на протидії дезінформації в індонезійських мас-медіа, які мають найбільший вплив на громадськість. Варто зважати на те, що просування інтересів України в РІ неодмінно стикається із протидією Росії, як нашого основного конкурента внаслідок схожих ринкових ніш, всіякою протидією просуванню українських інтересів та з огляду на позиції РФ на індонезійському ринку, що зміцнюються.

Перспективність ринку зброї країн ПСА й Індонезії, зокрема для України, є очевидною з огляду на схвалену Верховною Радою та ратифіковану в лютому 2017 року Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Індонезії про співробітництво в оборонній сфері. Однак для успішної роботи в цьому регіоні Україні необхідно чітко сформулювати сутність національних інтересів та забезпечити належну державну підтримку вітчизняних оборонно-промислових підприємств і експортерів, а також забезпечити гнучкість при реагуванні на запити потенційних споживачів.

Варто заохочувати спільну діяльність щодо співпраці аналітичних структур, освітніх та наукових закладів, комунікації людей та фахівців із різних напрямів. Надання державної підтримки суттєво підсилить можливості такої співпраці та її ефективність.

Кадрове посилення профільного департаменту МЗС України співробітником зі знанням індонезійської мови слугувало б додатковим ресурсом для якісної розробки політики щодо Індонезії й регіону ПСА зокрема.

1. *Барщевський Є.І.* АСЕАН та система регіональної безпеки: бачення з АРФ / Є.І. Барщевський // Грані. – 2013. – № 12. – С. 66–72.
2. *Барщевський Є.І.* Компаративний аналіз впливу азійської фінансової кризи та світової фінансової кризи на АСЕАН та нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН» / Є.І. Барщевський // Вісник Маріупольського державного університету. – 2013. – №7–8. – С. 147–155.
3. *Барщевський Є.І.* Зовнішньополітичні інтереси України в субрегіоні Південно-Східної Азії: наявні проблеми та перспективи / Є.І. Барщевський // Гілея: науковий вісник. – 2015. – № 93. – С. 353–357.
4. *Барщевський Є.І.* Еволюція АСЕАН в контексті глобалізаційних викликів XXI століття: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук. – / М-во освіти і науки України, Чорномор. держ. ун., 2015. – 20 с.
5. *Гаврилюк О.В.* Вектор АСЕАН у зовнішній політиці України / О.В. Гаврилюк // Вектор АСЕАН у зовнішній політиці України. – 2017. – № 24 (3) – С. 61–67.

6. *Городня Н.Д.* Інтеграційні процеси в Східній Азії на початку XXI ст. у вимірі економічної, політичної і соціокультурної складових / Н.Д. Городня // Дослідження світової політики. – 2013. – № 1. – С. 137–155.
7. *Городня Н. Д.* Східна Азія у зовнішній політиці США (1989–2013 рр.): монографія / Н.Д. Городня – Київ: Прінт-Сервіс, 2014.– 528 с.
8. *Городня Н.Д.* Цивілізаційні чинники світобудови: джерела походження, потенціал взаємодії та виміри конструктивізму (країни Азії та Африки) / Н.Д. Городня. – Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України, 2015. – 230 с.
9. *Городня Н.Д.* Роль АСЕАН у розвитку міждержавної взаємодії країн Південно-Східної Азії / Н.Д. Городня // Гілея. – 2015. – № 99. – С. 109–112.
10. *Ілюхін О.М.* Лексика індонезійської мови: історико-лінгвістичний погляд / О.М. Ілюхін. – Київ, 2015. – (Східні мови та літератури). – С. 8–11.
11. *Коломієць О.В.* Концепція «Співтовариства безпеки» АСЕАН, як геополітична модель національної безпеки / О.В. Коломієць. – Київ: КиМУ, 2012. – (Проблеми міжнародних відносин). Вип. 4. – С. 211–224.
12. *Комарницький М.М.* Роль АСЕАН у формуванні регіональної політики в Південно-Східній Азії / М.М. Комарницький // Вісник Львівського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2007. – № 21. – С. 44–50.
13. *Комарницький М.М.* Розвиток регіональних відносин у Південно-Східній Азії у світлі нових теоретичних концепцій / М.М. Комарницький // Вісник Львівського національного університету. Серія «Філософські науки». – 2009. – № 12. – С. 201–209.
14. *Комарницький М.М.* Перспективи розвитку регіональної безпекової політики в Південно-Східній Азії / М.М. Комарницький // Вісник Львівського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2009. – № 26. – С. 24–30.
15. *Комарницький М.М.* Україна та Південно-Східна Азія: перспективи співпраці в XXI сторіччі // Гуманітарні та соціальні науки. Матеріали І Міжнародної конференції молодих вчених HSS-2009, 14–16 травня 2009 р., м. Львів. – Л.: Видавництво Національного Університету «Львівська Політехніка», 2009. – С. 147–149.
16. *Комарницький М.М.* Регіональний і глобальний контекст економічного розвитку країн Південно-Східної Азії // Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи. Матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції, 15–16 травня 2009 р., м. Львів. – Л.: Видавництво Львівського національного університету, економічний факультет, 2009. – С. 216–217.
17. *Лоссовський І.Є.* Актуальний стан і короткострокові пріоритети двосторонніх відносин України з країнами Східної Азії / І.Є. Лоссовський // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2013. – № 1. – С. 262–271.
18. *Лоссовський І.Є.* Проблеми розвитку національної та регіональної безпеки в Південно-Східній Азії / І.Є. Лоссовський // Університет: Історико-філософський журнал. – 2013. – №3. – С. 23–48.
19. *Недбай В. В.* Роль Індонезії в регіональній інтеграції АТР / В.В. Недбай. // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. – Серія: Політологія. – 2016. – № 261. – Т. 273, Вип. 261. – С. 109–113.
20. *Недбай В.В.* Історія, сучасний стан і перспективи розвитку двостороннього співробітництва України й Індонезії / В.В. Недбай // ЕМІНАК: Науковий щоквартальник. – 2016. – №1. – С. 93–96.
21. *Недбай В.В.* Зовнішньополітична стратегія Індонезії / В.В. Недбай // ЕМІНАК Науковий щоквартальник. – 2016. – № 2. – С. 73–76.
22. *Орлова Т.В.* Сучасна політична історія країн світу / Т.В. Орлова, 2017. – (2-ге вид., доп. і переробл.) – С. 944. Сучасна політична історія країн світу – 2-ге вид., доп. і переробл. / Т.В. Орлова. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. – 944 с.
23. *Підберезних І. Є.* Індонезія: шлях до прогресивного розвитку та демократії / І. Є. Підберезних. // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. – 2015. – № 5. – С. 129–134.
24. *Підберезних І.Є.* Роль Південно-Східної Азії в стратегії Сполучених Штатів Америки щодо Китаю / І.Є. Підберезних // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Історія. – 2016. – № 262. – Т. 274, Вип. 262. – С. 64–68.
25. *Підберезних І.Є.* Регіональні відносини з країнами Південно-Східної Азії на шпальтах американського видання «Financial Times»: джерелознавчий аспект / І.Є. Підберезних // Гілея: науковий вісник. – 2016. – № 113. – С. 119–122.

26. *Сморжевська А.Г.* Перспективи і напрямки реалізації зовнішньої політики Республіки Індонезія за Президентства Джоко Відодо / А.Г. Сморжевська – Київ: Міжнародні відносини Серія «Політичні науки», 2016.
27. *Smorzhevskaya A.* The role of south-south cooperation in Indonesia's foreign policy / Anna Smorzhevskaya // European political and law discourse. – 2017. – № 4. – Р. 71–76.
28. *Турчин Я.Б.* Особливості та потенціал співпраці України з країнами АСЕАН / Я.Б. Турчин // Гілея: науковий вісник. – 2014. – № 80. – С. 395–398.
29. *Шергін С.О.* Три різних країни однієї Азії / С.О. Шергін // Зовнішні справи. – 2011. – № 4. – С. 16–21.
30. *Шергін С.О.* Нові тенденції на ринку озброєнь Південно-Східної Азії / С.О. Шергін. – Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. – (Аналітичні записки ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»). – С. 556.
31. *Шергін С.О.* «Золотий» ювілей АСЕАН: досягнення і проблеми розвитку / С.О. Шергін // Зовнішні справи. – 2017. – № 9. – С. 5–10.
32. Пріоритети політики України щодо країн Азії: аналіт. доп. / А.З. Гончарук, А.М. Кобзаренко, О.К. Микал, за заг. ред. О.В. Литвиненка. – Київ: НІСД, 2011. – С. 64.
33. Місце Азіатсько-Тихоокеанського регіону у зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетах України: аналіт. доп. / А.З. Гончарук, С.А. Кошовий, А.М. Кобзаренко, Н.С. Фабрика – Київ: НІСД, 2014. – С. 65.
34. Аналітична доповідь до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». – Київ: НІСД, 2017. – 928 с.
35. The Jakarta Post [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.thejakartapost.com>.
36. Republika Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.republika.co.id/kanal/en/>. Назва з екрана. Дата звернення 11.07.2018.
37. Antara information agency [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://en.antaranews.com/>. Назва з екрана. Дата звернення 25.07.2018.
38. Asian Development Outlook (ADO) 2018: How Technology Affects Jobs. Asian Development Bank, April 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.adb.org/publications/asian-development-outlook-2018-how-technology-affects-jobs>. Назва з екрана. Дата звернення 10.08.2018.
39. Indo Barometer [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.indobarometer.com/publicish/?read=analisa/1679/Jenderal-Perkuat-Modal-Politik-Jokowi>. Назва з екрана. Дата звернення 12.08.2018.
40. Poltracking Indonesia [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://poltracking.com/rilis-survei-nasional-poltracking-indonesia-evaluasi-pemerintahan-jokowi-jk-dan-menegorong-peta-elektoral-2019-ppersepsi-dan-perilaku-pemilih-menjelang-pemilu-2019.html>. Назва з екрана. Дата звернення 12.08.2018.
41. Kementerian Luar Negeri Indonesia [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kemlu.go.id/id/berita/siaran-pers/Pages/Presiden-Jokowi-Deklarasikan-Indonesia-Sebagai-Poros-Maritim-Dunia.aspx>. Назва з екрана. Дата звернення 01.08.2018.
42. «Nawa Cita», 9 Agenda Prioritas Jokowi-JK. 20 May 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.republika.co.id/berita/nasional/politik/14/05/20/n5uq9m-nawa-cita-semilan-agenda-jokowijk>. Назва з екрана. Дата звернення 02.06.2018.
43. Gross domestic product (GDP) of the ASEAN countries from 2008 to 2018 (in billion U.S. dollars) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/796245/gdp-of-the-asean-countries/>. Назва з екрана. Дата звернення 01.08.2018.
44. Opening Statement of President Joko Widodo at the 60th Asian African Conference. Jakarta, 22 April 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kemlu.go.id/buenosaires/en/arsip/siaran-pers/Pages/Opening-Statement-of-President-Joko-Widodo-at-the-60th-Asian-African-Conference.aspx>. Назва з екрана. Дата звернення 05.08.2018.
45. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. Назва з екрана. Дата звернення 06.07.2018.

Serhii KOSHOVYI,
Candidate of Historical Sciences,
Chief Advisor at Inter-Parliamentary Relations Division
of the Administration of the Verkhovna Rada of Ukraine

PARTNERSHIP WITHIN UKRAINIAN-INDONESIAN INTERSTATE RELATIONS: PRACTICAL ASPECT OF COOPERATION

Abstract. The article analyses modern condition of Ukrainian-Indonesian relations, studies special features of interaction between Ukraine and Indonesia, highlights topical priorities of foreign and security policies of Indonesia. A wide range of Indonesian issues, namely foreign policy, domestic policy, security, history, regional cooperation and others are also highlighted. The role of Indonesia in the context of the ASEAN is defined. Taking into consideration the geopolitical situation in the world and Asia region, which has appeared as the result of dynamic changes in external and security environments and the formation of competitive regional economic structures, Indonesia currently pays more attention to deepening cooperation within the framework of the ASEAN, believing that this powerful and successful regional institution is not just an economic lever for the region's development, but also a strategic and security imperative.

In addition, the article summarizes political elements of bilateral cooperation between Ukraine and Indonesia, defines the position of official Jakarta concerning Russian aggression against Ukraine, outlines cooperation of Ukraine and Indonesia within the framework of international organizations. Moreover, the attention is paid to means of bilateral cooperation, particularly in economic, scientific and technical and humanitarian fields. Major directions and opportunities for further enhancing of bilateral cooperation are stated.

Keywords: Ukraine, Republic of Indonesia, countries of South-East Asia, Association of South-East Asian Nations (ASEAN), foreign policy, diplomatic relations, security, regional cooperation.